

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Acta Ecclesiae Mediolanensis

Acta Synodalia Dioecesana Ecclesiae Mediolanensis, Pars Secunda

Borromeo, Carlo

Brixiae, 1603

Communia Cappellarvm Altariumve maiorum & minorum. Cap. XVIII [i. e. XV].

urn:nbn:de:hbz:466:1-11399

Cappellarum minorum pavementum al
eius quàm Ecclesie solum octo vncijs
strui debet, amplius verò aliquando vt
infra permitti poterit.

Vniuscuiusque cappellæ minoris limen,
vbi per facultates fieri potest, è marmo-
re, lapideve solido esse debet; ac sexde-
cim, & ad summum viginti vncias latè
pateat; tum eiusmodi sit, vt & ingressus
gradum faciat, & ipsum cappellæ solum
æquet: isq; vnus tantum gradus ad cap-
pellæ ascensum extruatur.

At præter illum liminis gradum, duos
alios inferiores, p loci si, vltve ratione,
& cappellæ amplitudine, vbi maior plu-
ribus gradibus extructa sit, fieri permis-
sum erit: isq; si minus è marmore, at sal-
tem è solido lapide, aut denum è lateri-
bus fiant.

Eorum latitudo eadem sit, que supra de-
monstrata est de liminis gradu: de alti-
tudine idem seruetur, quod dictum est
de gradibus cappellæ maioris.

Vnaqueque cappella, sicut de maiori di-
ctum est, fornicato opere extruatur.

Altaria in fronte mediâ vniuscuiusque
cappellæ construuntur, non à lateribus.
Ea singula minora à scabelli, quam bra-
dellam vocant, solo, superficieve, in alti-
tudinem erecta sint cubitis duobus, &
vncijs octo.

Longè pateant cubitis quatuor & dimi-
dio: nec verò min⁹ quatuor saltè cubitis.
Lata sint cubitis duobus.

Scabellum seu bradella altaris, tabulis
asseribusve ligneis cõficiatur; latitudine
que sit cubitorum duorũ, altitudine vn-
cizum octo.

Longius præterea quàm altare ita pateat,
vt vnumquodque eius latus excedat vn-
cijs sexdecim, neq; verò plus cubito, rur-
susq; ab vtroque latere illud cingat; si
modò præ angustia cappellæ, hæc latitu-
do lateralis non impediatur clericum mi-
nistrantem: tunc enim non excedat, sed
tantum adæquet altare.

COMMVNIA CAPPELLARVM
Altariumve maiorum & mino-
rum. Cap. XVIII.

De minoribus cappellis & Altari-
bus breui hac instructione explica-
ta, sequuntur communia cappellarum;

altariumve maiorũ & minorum, que in
extructione seruanda sunt.

Altaria non ex opere ligneo, sed ex lapide
lateribusve extrui debebunt; atq;
ita vndiq; obstrui, vt fenestella forame-
ve nulla ex parte in ipsis relinquatur,
vbi quidquã asseruari recondive possit.

Nec verò ideo prohibentur altaria; que
quatuor pluribusve lapideis collumellis
aut pilastratis angularibus suffulciatur,
qualia in prouinciâ Mediolanensis vsu
cernuntur, quin etiam altaria quamuis
muro obstructa, eiusmodi pilastratis ab
angulis suffulciri congruum est; ne pare-
illa Chrismate iniuncta, si latericia sit,
facile decrustata collabatur.

Neque præ terea sub ijs quidquam omni-
no reponatur.

Altaria singula, que non tota cum sacer-
dote item celebrante opere fornicato,
sed tecto laqueato teguntur, aut fornice
ita altè extructa, vt ea fornix commo-
dè sæpiusq; purgari non queat, integu-
mento etiam, quod capocielo dicunt, o-
periantur.

Idq; vel ex marmore solido ve lapide,
aut etiam latericio opere erectis colu-
nis quatuor, si altare maius est; si minus,
lateraleve, duabus, aut alijs decentibus
fulcimentis intus ab Ecclesie pariete
paululum distantibus, vno à dextero, al-
tero à sinistro latere, que operimentũ
sustineant opere fornicato aliave ratio-
ne confectum, vel ex tabulis scõtilibus,
aut è tela cærulea decenter depicta fieri
poterit.

Quod è ligno aut tela integumentum, ca-
thenis ferreis è tecto vel è pariete pedè-
tibus, aut alia firma structura sustineat.
Hic autem operimentum cuiusmodi sit,
vndiq; ita latè patere debet, vt altare
ipsum, & Sacerdos ibi Missæ sacrum fa-
ciens, omnino contegatur; quo diligen-
tius & ille & Altare, à puluer e omniq;
labenti sorde defendatur.

Sit verò hoc integumentum vsque adeo
Altari proximum, vt ab eo aliquantisper
pro decori ratione elatum, commo-
dè tamen & facile purgari queat.

De fenestella vrceolorum.

Fenestella in pariete qui à tergo altaris est, à latere vbi epistola legitur, ornatè politeq; fiat, eaq; ex marmore, solido ve lapide, vbi potest.

A solo altè extruatur cubitis duobus. Eius verò latitudo sit vncijs sexdecim, altitudo viginti quatuor; sitq; distincta marmoreo lapideove opere tranuerso. Pars inferior vsui sit ad proiciendam aquam ablutionis manuum Sacerdotis sacrum facientis.

Ideoq; in medio foramen exiguum habeat, vnde illa defluat in cisternulam sub fossam.

Superior verò pars sui erit ad peluim cum vrceolis dum Missæ sacrum sit reponendam.

Quoniam verò Altare maius aliquando longè distat à pariete posteriori, cui sepe adheret chorus, id propterea si loco cõstituto fenestella ea collocari nequeat, tunc in pariete à latere Epistolæ, vel eius loco propè Altare construi; vel èt remotius vas aliquod è solido lapide decoro ornatu poni poterit, in quod ea aqua infundatur; ita tamen, vt neque impedimentum neq; deformitatè afferat.

De clauo ferreo appendendi biretti.

Clauus ferreus, quo birretum Sacerdotis celebrantis appendatur, aliquo ornamento, præsertim ex auricalcho, affigatur ab eodem latere Epistolæ, propè eam fenestellam, aut etiam alio congruo eiusmodi loco, non altius à pavimento cubitis duobus.

De Tintinnabulo.

Tintinnabulum paruum vnicuiq; Altari à parte vnde Euangelium legitur parieti laterali affixum hereat, appenso funiculo tam longo, quo clericus ministrerue, cū Corpus Domini eleuatur, vti possit, ad illud certis distinctis ictibus pulsandum.

Vbi verò altare sine cappella est, ita ab Altari distet, & è pariete quantum potest emineat, vt funiculo ducto Altare non impediatur, neq; sacerdos interturbet.

Quod verò attinet ad maius Altare, cõmodius minister clericus tintinnabulo gestatorio è sacristia allato quàm appenso vtetur. nihilq; propterea est, cur eo loci illud appendatur: præsertim in amplioribus Ecclesijs.

De clathratis cappellarum, & Altarium cancellis.

Anteriori vnus cuiusq; cappelle, etiam maioris parte ingressus sit, clathra ferrea cubitis tribus alta in summo gradu cappellæ figantur: nec verò tamè aliquando altiora prohibeantur, vbi præsertim hoc septo tutiora & munitiora esse oportet.

Eaq; omnia, vbi per facultates potest, paruulis pilis aut vasculis ad aliquam speciem decorè cõfectis, in parte tum ima, tum media, tum summa deornari debebunt. Si verò cappella, vt aliquato maior sit, octanguli, sexagulive formam exhibet: clathra itidem in eius summo gradu figantur, quæ ei formæ respondeant.

Ab ima verò parte per altitudinem circiter cubiti opere aliquo artificioso ferreo illa inter se dense instructa sint, vt canibus ingressus nullus sit.

In clathrorum medio ianua clathrali etiam opere decenter constituatur, quæ valuis vtrinque, & pessulo, ac sera claudatur.

Vbi verò vis & copia ferri, quo ad cappellarum instruendum vsum clathra cõsentur, haberi minus potest, si ibi lapides solidi, marmorave apparari queant, è marmore, aliove solido lapide, columellæ opere (quod vocant, balustrio) addita coronice fieri poterunt, aliquanto clathris ferreis humiliores, quibus cappellarum pars anterior septa ornatur, atque instruatur.

Quibus autem in Ecclesijs, cappellis, altaribusve, præ tenuitate facultatum, nec clathra ferrea, neque marmoreas lapideasve eiusmodi columellas, ad sepienti, ornandi; vsum comparari posse Episcopus iudicaret; in ijs id opere ligneo polito ac tornatili præstari eiusdem cõcessu poterit.

Cancelli autem lignei depressiores itidem ac humiliores quàm clathra ferrea aliquanto esse debebunt, in quorum summa parte ad ornatu coronæ apponatur.

Vbi

Vbi cappellæ altarium minorum ample-
sunt, quæ aliqum populi multitudinem
dum Missæ sacrum fit, capiant, quamuis
clathra in ingressu habeant, in earum ta-
men parte interiori, quæ propè Altare
est, cancelli item lignei saltem figi debe-
bunt; quibus illud ita sepiatur, vt & præ-
sentis populi frequentia paululum à Sa-
cerdote sacrum faciente seclusa distare
compellatur: & locus sit clerico mini-
stranti.

De coronice lignea altaris.

Vnicuique scabello, etiam maioris
altaris, coronix lignea tribus digi-
tis, nec verò amplius alta adiungatur;
qua à tribus item partibus illud cingatur:
ita vt à parte anteriori pallij, & à la-
teribus Mantilium tobalearumve extre-
mitas eiusdem coronicis opere vsq; oc-
cultetur; etiam vbi altaris scabellum à
fronte tantum extat.

De instrumento tela Altaris.

AD Altare etiam instrumentum ad-
hibeatur, quod telare dicunt: in quo
pallium expansum, paruulisq; vncijs af-
fixum, ipsi altari accommodetur: idq; è
quernis nucisve asseribus sit, tum per-
politè confectum, tum etiam vncijs qua-
tuor latum; atque eiusmodi, quo altaris
mensa ab anteriori parte, rursusque ab
vtroque latere circundetur.

Cuius telaris capita summitatesve parie-
ti affigantur innectanturve, cui altare
inhæret.

Fulcimenta item quibus telare ipsum su-
stentatur, ex ijs nucis seu quernis asseri-
bus duo sint; vnum à dextero, alterum
à sinistro Altaris cornu anterioris; & al-
terutrum vncijs quatuor latitudine esse
debet.

Vbi verò altare à pariete remotius est,
telare totum altare vndiq; cingat, ad-
sintq; duo alia fulcimenta in cornibus
posterioribus altaris, quibus ab ea par-
te sustineatur.

A parte etiam superiori, quæ altaris mè-
sam equat, idem telare in ipsa superficie
aliquo d exiguas fossulas tenuiter conca-
uas habeat; ijsq; singulis fossulis tenues

clavi vncinuli, quibus pallij cordule, mi-
nutive anuli annectantur, & ita inferan-
tur atque insingantur, vt ipsius altaris
solum non superent.

E quibus fossulis vna omnino fieri de-
bet, quæ in telari ad medium altare sit:
reliquæ autem hinc inde binæ, ternæve,
vel plures pro amplitudine Altaris, æ-
quali interuallo esse possunt.

De gradu ligneo à parte poste-
riori Altaris.

GRadus in Altaris minoris superfi-
cie à parte posteriori vnus tantum
isq; ligneus adhiberi potest: ea longitu-
dine sit, quæ Altare æquet; latitudine vn-
ciarum octo, altitudine etiam totidem.
In Altari maiori ne fiant; nisi cum cubi-
tis tantum duobus minutisve à pariete
posteriori illud distat: tuncq; eiusmodi
gradus vnus pluresve decenter adhibe-
ri poterunt; ita tamen, vt circuitus Alta-
ris sub ea structura non impediatur.

De mensa Altaris maioris.

Altaris maioris, in quacunq; vel ca-
thedrali, vel collegiata, vel paro-
chiali Ecclesia, tū etiam minoris, quod
consecrandum sit, mensa marmorea, aut
è solido lapide curari debet: & vbi pot-
est, ita longè lateq; sicut Altare pateat.

Vbi apparari non potest, quæ sit tantæ
latitudinis, non tamen latè minus pate-
re debet cubito vno & dimidio: longitu-
dine verò ipsū altare omnino adæquet,
nisi vbi pro loci regionisve situ, ne eius-
modi quidem adhiberi possit, cui à fron-
te agglutinetur; à tergo, qua parte deest,
suppleri poterit cæmentario latericio-
que opere.

De fenestella reliquiarum sacrarum in
Altari consecrando.

IN Altaris fronte tergo sub ipsa
mensa, fenestella quatuordecim vel
sexdecim vncijs ampla, aut in stipite
mésave illius, pro ratione consecratio-
nis, qua libro pōtificiali prescripta Epī-
scopus vti maluerit, fossa instar sepulcri,
eodem quo fenestella, sed multò minori
spatio exstruenda est; vbi cum illud con-
secratur, sacræ reliquæ reconduntur.

Ea verò fenestella ab ostio occludi debet tabella marmorea lapideave, in qua sculpta sit Crucis imago: tum nomina quæ constant sacrarum reliquiarum in altari reconditarum insculpentur. Vbi verò non fenestella sed fossa adhibebit, inscriptio hæc, aut ab aliquo altaris latere, aut in mensa fiat, literis incis. Fossa verò quæ in mensa est, tabella itè marmorea, ita firmiter & accuratè occludatur, vt nihil omnino supermineat.

De mensa altaris, & tela cerata.

Altaris consecrati mensa, etiam si eius pars è lateribus facta sit, tota tegatur cerata tela: quæ telari præscripto inclusa, clavis configatur. Vniuscuiusq; altaris nõ consecrati solũ, pavementumve, mensa ex tabulis scitibus politè confecta, atque ad illud contegendum vndiq; ampla consternatur. Huic mensæ Altare portatile aptè inseratur, atq; ita, vt inter vtrunq; mensæ cornu in medio collocatũ, ab ipsius fronte nõ lógius distet spatio vnciarũ octo. Cuius portatilis altaris longitudo, non ab vno ad alterum cornu, sed à fronte in posteriorem partem spectet. Sic verò illud insertum sit, vt è mensæ superficie vix paululum aliquid extet, quo Sacerdotis celebrantis tactu dignosci possit.

De Lapide Altarium portatiliũ.

Lapis autem Altaris portatilis à parte superiori secturam in planum ductam, quã smussum dicunt, vndiq; habeat. Quæ sectura latè pateat medio transuerso digito. Lapis longè vncias viginti, latè sexdecim pateat, præter capsæ dimensionem cui insertus est. Capsa eius è nucea omnino tabula sit, crassitudine vnciarum circiter duarum aut plurium pro lapidis crassitudine. Tabulæ verò illi in omni latere intus à summa parte pro lapidis longitudine & crassitudine concauata ipse lapis inseratur, ita vt, illa concauata tabulæ linea prominente, eiusdem lapidis sectura operiatur.

In qua capsâ sacrarum reliquiarum reconditarum quarum nomen constat, inscriptio planè fiat.

Cum verò altare consecratum transferri contigerit, quod vt ne iterum consecrari opus sit, ea transferendi ratio adhiberi poterit: vt primò illud totum afferibus tabulisq; ligneis rectè apteq; conclusum, è loco ita amoveatur accuratè, vt stipes à solo Ecclesiæ conuulsus, ne minimum quidem ab Altaris mensa disfungatur; sed totus affixus ei inhæreat, ne consecratio violetur.

Altaria autem quæ angustiora aut breuiora sunt, quàm forma præscripta postulat, latiora, longiorave fieri poterunt, vel lapideis, vel latericijs, vel ligneis ad ditamentis decenter apteq; confectis, ab eorum lateribus, fronteve, prout visus tulerit, appositis. Sin autem humiliora sunt præfinito modo, altiora fieri poterunt, mensa politè atque adeo altè confecta, vt præfinitæ altaris altitudini respondeant: in eaque mensa lapis consecratus includatur præscripta forma.

DE LOCIS, VASIS, LOCULISVE, quibus sacræ reliquæ reconduntur. Cap. XVI.

Exposita breui cappellarum & altarium maiorum minorumq; instructione, conseqens est, vt loca, vasa, loculos, aliaq; eiusmodi commonstremus, quibus sacræ reliquæ reconduntur, aut asservantur. Sanctorum igitur corpora, quæcunq; recondenda sunt in Ecclesia, partem illâ subterraneam habente, quæ confessio, vulgò scurolum dicitur, in ea præsertim, & in altaribus ipsis lapideis, aut subter ea, vt antiqui instituti est, piè decetèq; recondantur.

Quam ob causam è marmore, vel saltem è solido lapide aream leuigato opere intus exposita fieri conueniet; quæ ex operculo eiusdem generis assigato cõstans, sacraq; corpora bene inclusa continet, intus subtusve in illis firmiter collocatur.

Alio etiam præter altaria Ecclesiæ loco conspicuo reponi poterunt: tuncq; arca è